

279. Strängnäs, vid Domkyrkan.

Pl. 137. Pl. 3: B 701.

Litteratur: B 701, L 959. — J. Peringskiöld, Fl 5: 2, Monumenta Sudermanniae; R. Dybeck, Runa (fol.) 2 (1874 f.), s. 19, 26; O. Hermelin, Åkers härads fornlemningar, s. 223; Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria 1 (1877), s. 10; E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10: 1), s. 208; F. Braun i Fornvännen 1910, s. 111 f.; O. von Friesen, ibid., s. 206 f.; Yngvars saga víðförla, utg. av E. Olson (1912), s. 58.

Äldre avbildningar: Peringskiöld a. a. (och B 701); Brate 1895 (ATA); Braun 1910 (ATA).

Stenen fanns på 1600-talet enligt Peringskiöld »i jorden wijdh Strengnäs Gymnasii Trappa». Teckningen visar också, att stenen har varit lös och icke inmurad i någon vägg. Vid mitten av 1700-talet fanns den, enligt Lars Hallmans omkring 1760 författade Strängnäsbeskrivning (*Det gamla och nya Strängnäs*, tryckt 1853), »i rådman Brunos trädgårdsmur», ditflyttad år 1714. Den var sedan länge bortglömd, men anträffades åter år 1871, »liggande nederst i en trädgårdsmur långt bort i staden». ¹ Följande år flyttades den med Södermanlands Fornminnesförenings begivande till brukspatron Herman Mannerstråles egendom Fridhem straxt utanför staden och restes där på en kulle nära sjön, »inom en af föreningen förut upprensad och af stora kullerstenar i kretsform lagd stensättning». Sedermera (1905) har emellertid stenen blivit förd till planteringen vid Domkyrkan, där den nu står rest, utanför västra gaveln.

Granit. Höjd 0,65 m., bredd 1 m. — I likhet med flera andra av Strängnäs-stenarna är även denna blott ett fragment, den mellersta delen av en tydligen ganska stor runsten. Ristningen på det bevarade stycket är tämligen väl bevarad.

Inskrift:

ai ua : --a- uni * aimunt sunarla : a : serk || I

Æi- [hagg]va [stein] [s]yni Æimund[ar] sunnarla a Særkl[andi]

»E- hugga stenen Emunds söner söderut i Särkland.»

Till läsningen: 1 a är tydlig. Av 2 i finnes endast halva hst i behåll, men någon bst har tydligen icke funnits. Framför 4 a är endast nedre delen av en stav synlig, men den svaga krökningen åt v. visar, att den har varit bst i ett u (eller r). Av 5—8 är endast nedre delen kvar, 7 har bst till a. Slingan var skadad redan på 1600-talet enligt Peringskiölds teckning. I den högra slingan äro alla runorna fullt säkra. 25 är a, icke o. 27 e har tydlig prick. 28 r är skadat (redan hos Peringskiöld); endast nedre delen av hst och bst återstår. — Peringskiöld: 1—2 ai, 3—8 ua : --a-, 25 e, 26—30 si-kl (L 959 sunarlae : si . . ku . .). — Aminson och Dybeck; sunarla : a : si-kl. — Brate: 1—2 ai, 3—8 ua : s-a-, 25—30 a : serkl. — Braun: 25—30 a : serkl.

1—2 ai är säkerligen början till ett personnamn, namnet på den som har rest stenen. Æimundr kan det dock icke vara, framhåller Brate, enär det i så fall skulle ha stått suni : sina, icke [s]uni : aimunt[ar]. Samma anmärkning har von Friesen gjort emot Braun, som just velat utfylla första namnet som Æimundr. Men det finns andra namn på Æi-, som kunna komma i fråga: Æirike, Æilife o. d. — 3—8 ua : --a- synes vara rester av orden [hak]ua : [st]a[in] 'hugga stenen' framför vilka gått ett predikatsverb [lit] 'lät'. — 9—17 kan med stor sannolikhet utfyllas [s]uni : aimunt[ar] 'Emunds söner'. (Bugge har i stället föreslagit [at:] uni : aimunt[ar] : sun] 'efter Unne, Emunds son.) Jämte orden [pina : at] ha sålunda två namn haft plats mellan runföljderna 3—8 och 9—17. — Slutorden äro, såsom Bugge framhållit, allittererande:

[dou] sunnarla a Særkl[andi].

¹ Lektor Aminsons uppgift (*Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria* 1, s. 10), att stenen »ännu år 1834 satt i södra långväggen i här varande läroverkshus», torde bero på något misstag.

Samma versifierade vändning, som vi förut känna från Gripsholm-stenen, Sö 179, återkommer sålunda här. På grund härav har man rätt att räkna även denna sten bland Ingvar-stenarna, fastän namnet Ingvar ej finnes här. Märkligt är då, att inskriften innehåller uttrycket *syni Æimundar*. Enligt »Yngvars saga víðforla» var Ingvar son till en Emund, som var frände till svenska konungahuset. Denna uppgift synes bekräftas av Strängnäs-stenen. Namnet *Æimundr* är för övrigt mycket sällsynt i runinskrifterna. Det förekommer på L 1053 Järsta, Valbo sn (Gästr.), där enligt Fr. Sander och von Friesen (*Upplands runstenar*, 1913, s. 37) konung Emund troligen åsyftas, Öl 10 Alvlösa, Smedby sn (*eimunr*), Sö 329 Åkers kyrka, möjligen också på närmast föregående inskrift, Sö 278 (*aimuntir*). Anmärkningsvärt är, att de båda sistnämnda befinna sig i och invid Strängnäs. Man kan därför svårigen räkna med en tillfällighet, då man sammanställer inskriftens *Æimundr* med sagans Emund, fader till Ingvar. De söner till Emund, som ha dött »söderut i Särkland» och över vilka stenen är rest, kunna mycket väl, såsom Braun förmodat, vara bröderna Harald och Ingvar, som omtalas å Gripsholm-stenen.

»Stenarna äro», säger von Friesen, »troligen införda till sina nuvarande platser från en gård, belägen mellan Strängnäs och Gripsholm. Men ha de stått på samma plats, röra de säkerligen samma personer — Harald och Ingvar, Emunds söner. Gripsholmsstenen är rest af Haralds moder Tola; att hon ej reser stenen jämväl till minne af Ingvar, hvilkens bror hon berömmar Harald af att vara, beror uppenbarligen därpå, att hon ej är Ingvars mor, ej står i släktskapsförhållande till honom. Den andra stenen — Strängnässtenen — är rest öfver båda Emunds-sönerna af en man, som ej kan heta Emund, men som troligen heter Erik, då detta namn är det andra namn på *ai-*, som förekommer i den enligt Yngvars saga med svenska konungahuset befryndade Ingvars släkt. Erik är troligen bror till Ingvar och halfbror till Harald.»

von Friesen har, i anslutning till Brauns förslag, utfyllt inskriften å Sö 279 på följande sätt:

ai[rikr : lit : hak]ua [st]a[in : pina : at : ikuar : auk : haralt : s]uni : aimunt[ar : pair : tuu :] sunarla : a : serkl[anti]

280. Strängnäs, vid Domkyrkan.

Pl. 138. Pl. 3: B 700.

Litteratur: B 700, L 958. — J. Peringskiöld, *Monumenta Sudermanniae*; O. Hermelin, Åkers härads fornlemningar, s. 223, 365; Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria 1 (1877), s. 11.

Äldre avbildningar: P. Törnevall (i Peringskiölds *Mon. Sud.* och i B 700); R. Dybeck (teckning i ATA); Hermelin a. a.; Brate 1895 (ATA).

Runstenen låg i äldre tid i Domkyrkans golv, vid södra porten straxt innanför ingången, blev år 1874 upptagen och rest på kyrkogården S om kyrkan, mitt för biskopshuset.

Röd sandsten. Höjd 1,98 m., bredd 1,40 m. Ytan är, trots långvarig avnötning, ganska ojämn och har uppenbarligen vid stenens ristande icke varit särskilt omsorgsfullt släthuggen. Ristningen har ursprungligen varit djupt inhuggen, men är numera delvis utplånad genom trampning under den tid, då stenen låg i kyrkans golv. Särskilt gäller detta om nedre delen av korset och runorna på högra sidan.

Stenen är i det närmaste fyrkantig. Inskriften är till större delen anbragt inom en enkel slinga, som följer stenens ytterkontur med början på högra sidan upptill. Den har inga ornamentala detaljer. Slutet följer i en kortare slinga upptill innanför huvudslingan; den bildar i vänstra hörnet upptill en bandknut och avslutas med en liten spiral. Mot runslingans enkelhet kontrasterar starkt det rikt utsmyckade korset, som fyller stenyttans mitt och starkt tilldrager sig uppmärksamheten. Det är av en likarmad typ, som i enklare former är välkänd från åtskilliga runstenar i Södermanland.